

**МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОГРАМИ
В ОБЛАСТІ ХІМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**

М.І. Барасій, О.Є. Левченко, В.Ю. Козачок, В.А. Баркевич

Українська військово-медична академія

Резюме. У статті наведено результати узагальнення даних щодо ролі міжнародного співробітництва в рамках міжнародних організацій та програм в забезпеченні хімічної безпеки у світі. Показано систему міжнародної стратегічної політики в області хімічної безпеки у військовій та цивільній галузях використання хімічних токсичних речовин.

Ключові слова: хімічна безпека, токсичні речовини, міжнародні організації та програми.

Вступ. Рішення соціальних та економічних задач світової спільноти пов'язано із зростанням інтенсивності використання хімічних речовин. Сучасна передова практика показує, що хімічні речовини можуть широко застосовуватися при достатній рентабельності і високому ступені безпеки. Проте ще багато має бути зроблено для того, щоб екологічно безпечно використання токсичних хімічних речовин стало невід'ємною частиною принципів стійкого розвитку і підвищення якості життя населення Землі. Дві великі проблеми, які стоять перед країнами, що розвиваються, полягають: по-перше, у відсутності достатньої наукової інформації для оцінки ступеня небезпеки значного числа хімічних речовин, і по-друге, в недостатці ресурсів, необхідних для проведення оцінки хімічних речовин [1].

Останнім часом у деяких найбільш великих промислових районах світу продовжує спостерігатися значне хімічне забруднення, що наносить серйозний збиток здоров'ю людей, генофонду, а також навколишньому середовищу, особливо клімату. Для відновлення нормальної екологічної обстановки будуть потрібні великі капіталовкладення і розробка нових методів господарювання. Суть довготривалих наслідків забруднення, що охоплюють навіть фундаментальні хімічні і фізичні процеси в атмосфері і кліматичній системі Землі, стала усвідомлюватися лише останнім часом, і лише недавно стали визнавати важливе значення цих наслідків [1,2].

Питаннями хімічної безпеки займається значна кількість міжнародних організацій і програм, а саме: Міжнародна організація праці (МОП); Конференція Організації Об'єднаних Націй по навколишньому середовищу і розвитку (ЮНСЕД); Організація по економічному співробітництву і розвитку (ОЕСР); Програма по навколишньому середовищу при ООН (ЮНЕП);

Міжнародна програма по хімічній безпеці (МПХБ); Продовольча і сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй (ФАО); Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), тощо [1,2]. Співробітництво в області хімічної безпеки між цими організаціями та їхніми програмами визначає актуальність даної праці.

Мета роботи – дослідити роль міжнародного співробітництва в рамках міжнародних організацій та програм в забезпеченні хімічної безпеки.

Матеріал та методи дослідження. В якості об'єкта досліджувалась хімічна безпека. Предметом дослідження були міжнародні організації і програми в області хімічної безпеки.

Методи дослідження: історичний, бібліографічний, системного та інформаційного підходу.

Результати дослідження та їх обговорення. Співробітництво в області хімічної безпеки між Програмою Організації Об'єднаних Націй по навколишньому середовищу (ЮНЕП), Міжнародної організації праці (МОП) і Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) у рамках Міжнародної програми по хімічній безпеці (МПХБ) складає основу міжнародного співробітництва в області екологічно безпечного використання токсичних хімічних речовин. Варто сприяти розвитку співробітництва з іншими програмами, як, наприклад, програми Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) і Європейського співтовариства (ЄС) в області хімічних речовин і інші регіональні і державні програми у цій області.

Поліпшується координація діяльності організацій системи Організації Об'єднаних Націй і інших міжнародних організацій, що займаються питаннями оцінки і використання хімічних речовин.

Згідно рішень Конференції Організації Об'єднаних Націй по навколишньому середовищу і розвитку (ЮНСЕД), що відбулася в червні 1992 року, у багатьох країнах створені національні програми роботи, які спрямовані на забезпечення хімічної безпеки. Така робота має міжнародне значення, оскільки національні границі не є перешкодою для потенційного хімічного забруднення. Однак, для забезпечення екологічно безпечного управління з використання хімічних речовин потрібна значна активізація зусиль як на національному, так і на міжнародному рівні.

Ця робота проводиться в напрямку шести програмних областей:

- розширення та прискорення робіт по міжнародній оцінці небезпеки зв'язаної з хімічними речовинами;
- узгодження діяльності по класифікації і маркірованні хімічних речовин;
- обмін інформацією про токсичні хімічні речовини і зв'язаною з ними небезпекою;
- розробка програм зменшення небезпеки;

- укріплення національного потенціалу і потенціалу в справі управління за використанням хімічних речовин;

- запобігання незаконного міжнародного обороту токсичних і небезпечних продуктів.

Загальною рисою зазначених шести програмних областей є те, що їхня успішна реалізація залежить від активної роботи на міжнародному рівні, поліпшення координації міжнародних заходів з виявлення і використання відповідних технічних, наукових, навчальних і фінансових засобів. Ці програмні області в тому чи іншому ступені припускають оцінку потенційної шкоди (засновану на властивостях хімічних речовин), оцінку ступеня небезпеки (включаючи оцінку можливого впливу), оцінку спадкоємності й регулювання ступеня небезпеки [1,2,3].

Однією з необхідних умов забезпечення хімічної безпеки є максимально широка інформованість про небезпеки, зв'язаних з хімічними речовинами. У цьому зв'язку повинний бути визнаний принцип, що закріплює право громадськості і працюючих на одержання інформації про ці небезпеки. В промисловості необхідно застосовувати належні виробничі норми у всіх країнах, для того щоб уникнути нанесення шкоди здоров'ю людей і навколишньому середовищу.

Міжнародна громадськість стурбована тим, що частина міжнародного перевезення токсичних і небезпечних продуктів здійснюється із порушеннями діючого національного законодавства і міжнародно-правових документів що наносить шкоду навколишньому середовищу і здоров'ю людей.

Ще 22 грудня 1989 року у своїй резолюції 44/226 Генеральна Асамблея просила всі регіональні комісії в рамках наявних ресурсів вносити свій внесок у запобігання незаконного обороту токсичних і небезпечних продуктів і відходів шляхом моніторингу і проведення регіональних оцінок цього незаконного обороту і його впливу на навколишнє середовище і здоров'я. Крім того, Асамблея просила регіональні комісії взаємодіяти між собою і співробітничати з Програмою Організації Об'єднаних Націй по навколишньому середовищу з метою забезпечення ефективного і погодженого моніторингу й оцінки незаконного обороту токсичних і небезпечних продуктів і відходів [1].

На міжнародному рівні найбільш важливими юридичними договорами з хімічної безпеки є Конвенція про заборону хімічної зброї (КХЗ) [4]. Вона передбачає міжнародне співробітництво з метою запобігання застосування хімічної зброї, а також допомога і співробітництво в тих випадках, коли передбачається факт порушення цих договорів, насамперед у випадку використання такої зброї. Це в першу чергу стосується Женевського протоколу 1925 р., що протягом багатьох десятиліть був головним міжнародним документом у цій області.

Міжнародне право засудило те, що сьогодні вважається веденням війни з застосуванням біологічних чи хімічних засобів, приклади якого відомі ще з початку 1600-х років. Наступний розвиток цього права можна бачити в Брюссельській декларації 1874 р., що оголосила поза законом, зокрема, застосування отрут чи хімічної зброї, а також на Гаазькій мирній конференції 1899 р., на якій було досягнуто згоди «про незастосування снарядів, що призначені для задушливих чи шкідливих газів».

На Конференції 1899 р. була також прийнята конвенція, у якій чітко викладається у формі договору заборона, що міститься в Брюссельській декларації, застосування отрути чи отруєної зброї в сухопутних війнах, ця заборона пізніше була включена в Гаазьку конвенцію 1907 року, що стосується законів і звичаїв ведення сухопутної війни. Після широкого застосування такої хімічної зброї, як хлору й іприту, під час першої світової війни міжнародне співтовариство вирішило зміцнити існуюче законодавство у відношенні таких видів зброї, для того щоб запобігти їхнє застосування в майбутньому.

Це привело держави-члени Ліги Націй до підписання Протоколу про заборону застосування на війні задушливих, отруйних чи інших подібних газів і бактеріологічних засобів 17 червня 1925 р. під час Конференції по контролю над міжнародною торгівлею зброєю і боеприпасами і зброями війни. Цей договір, за звичай називається Женевським протоколом 1925 року, набрав сили 8 лютого 1928 року.

Його депозитарієм є Франція. На 2004 рік, він нараховував 130 держав-учасників, включаючи п'ять постійних членів Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, але крім 64 держави-члена ВОЗ.

Женевський протокол забороняє «використання під час війни задушливих, отруйних чи інших подібних газів і всяких аналогічних рідин і речовин», а також «поширює цю заборона на бактеріологічні засоби війни». В даний час вважається, що заборони, що містяться в Протоколі, ввійшли в звичайне міжнародне право і тому є обов'язковими навіть для тих країн, що не є його сторонами. Однак Женевський протокол забороняє тільки застосування такої зброї, а не володіння нею. Крім того, оскільки багато держав-учасників у свій час зарезервували за собою право застосувати цю зброю у відповідь на напад з використання такої ж зброї, цей договір у дійсності є договором про незастосування першим такої зброї. Деякі держави-учасники зарезервували за собою право застосувати цю зброю проти держав, що не є учасниками даного Протоколу. Саме з цієї причини була визнана необхідність загальної заборони самої такої зброї [1,4].

Величезний вплив на хімічну безпеку населення світу має Конвенція ООН 1993 року про заборону хімічної зброї (КХЗ) [4].

Ця Конвенція обговорювалася протягом більш 20 років. За цей період були також укладені інші угоди в цій області, зокрема, у 1977 р. була прийнята

Конвенція про заборону військового чи будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище, у якій містяться обмеження на ведення воєнних дій за допомогою хімічних речовин, токсичних для рослинного життя, а в 1989 р. на Паризькій конференції про заборону хімічної зброї 149 держав-учасників знову підтвердили Женевський протокол. Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї і про його знищення була відкрита для підписання 13 січня 1993 р., набрала сили 29 квітня 1997 р. і за станом на жовтень 2002 р. нараховує 147 держав-учасників, включаючи п'ять постійних членів Ради Безпеки ООН, але крім 47 держав-членів ВОЗ.

КХЗ встановлює детально розроблений режим для забезпечення дотримання і докладно вказує, як повинні виконуватися зобов'язання, що з її впливають; вона також засновує міжнародну організацію по забороні хімічної зброї (ОЗХЗ) для спостереження за її здійсненням.

Міжнародні зобов'язання згідно Конвенції означає, що 147 держав передали на збереження свої документи або про ратифікацію КХЗ, або про приєднання до неї. Ще 27 держав підписали цей договір, але поки не ратифікували його підписання.

КХЗ забороняє розробку, виробництво, придбання, накопичення, збереження, передачу і застосування хімічної зброї. Вона також забороняє державам-учасникам допомагати, заохочувати чи спонукувати кого б то не було до проведення такої забороненої діяльності. КХЗ використовує критерій загальної мети для визначення її охоплення, для того щоб держави-учасники мали право проводити діяльність із застосуванням токсичних хімічних речовин з метою, не заборонених КХЗ. Аналогічним образом, положення КХЗ повинні також здійснюватися так, щоб не перешкоджати економічному і технічному розвитку держав-учасників.

У КХЗ говориться, що держави-учасники повинні цілком знищити свої існуючі запаси хімічної зброї і відповідні об'єкти по їхньому виробництву, розміщені на їх території, чи під його юрисдикцією, чи його контролем протягом 10 років, чи в деяких обставинах 15 років після вступу в силу КХЗ. Цей процес знищення повинний бути проведений таким чином, щоб забезпечити безпеку населення й охорону навколишнього середовища.

І нарешті, КХЗ створила міжнародну систему перевірки її виконання, яка заснована на декількох видах способів і методів перевірки, що передбачають захист національної безпеки. Такий механізм перевірки що функціонує під керівництвом Організації по забороні хімічної зброї (ОЗХЗ) зі штаб-квартирою в Гаазі, включає подачу державами-учасниками запитів про роз'яснення, регулярні інспекції, а також відповідні способи з'ясування будь-яких питань, зв'язаних з можливим недотриманням договору (такі як інспекції

по запиті). Основним елементом системи є фактична інформація, отримана за допомогою процедур незалежно проведеної перевірки відповідно до Конвенції технічним секретаріатом ОЗХЗ, причому необхідним компонентом успішного функціонування цієї системи є достатність такої інформації.

Незважаючи на те, що режиму регулярних перевірок безпосередньо піддається менш 40% держав-учасників, вигоди, забезпечувані Конвенцією в частині підвищення безпеки, одержують усі держави-учасники. Тому на випадок застосування загрози чи застосування хімічної зброї передбачені міри надання допомоги державам-учасникам ОЗХЗ. Таке співробітництво налагоджене також між ОЗХЗ й Організацією Об'єднаних Націй і буде поширено на інші міжнародні організації. Крім того, відповідно до КХЗ спільні міри включають консультації з питань здійснення Конвенції, а також по тим питанням, у яких Технічний секретаріат ОЗХЗ має значний досвід.

Національне виконання КХЗ жадає від своїх держав-учасників прийняти законодавство по здійсненню. Відповідно до пункту 4 статті VII, кожна держава-учасник зобов'язана заснувати Національний орган. Таким чином, двома основними елементами режиму перевірки Конвенції є Технічний секретаріат ОЗХЗ (за допомогою якого виробляється перевірка дотримання) і Національний орган (за допомогою якого підтверджується дотримання, у тому числі дотримання тих зобов'язань, що не контролюються Технічним секретаріатом). Національний орган – необхідний елемент успішного функціонування режиму перевірки. Будучи національним координаційним центром для зв'язку з ОЗХЗ і з іншими державами-учасниками.

Для виконання основних зобов'язань, що містяться в КХЗ, держави-учасники повинні могли виконати наступні вісім основних функцій, що у всіх випадках припускають у більшому чи меншому ступені участь Національного органа: 1– представляти всі необхідні оголошення; 2 – обмінюватися інформацією з ОЗХЗ; 3 – співробітничати з іншими державами-учасниками; 4- сприяти інспекціям ОЗХЗ; 5- відповідати на прохання ОЗХЗ про допомогу; 6- охороняти конфіденційність секретної інформації; 7- здійснювати моніторинг і підсилювати національну відповідність; і 8- співробітничати в області хімічної діяльності для цілей, не заборонених Конвенцією, включаючи міжнародний обмін науково-технічною інформацією, хімічними речовинами й устаткуванням для виробництва, чи обробки використання хімічних речовин для цілей, не заборонених Конвенцією.

Законодавство по здійсненню звичайно необхідно для того, щоб забезпечити дотримання заборон, що накладаються на держави статтею I Конвенції, і змусити представляти інформацію, необхідну для складання точного національного оголошення, а також для контролю експорту/імпорту. Досвід перших років здійснення показав, що всеосяжне законодавство по

здійсненню має найважливіше значення для представлення державами-учасниками надійної і повної інформації.

Огляд національного законодавства по здійсненню показав, що, крім областей, зазначених у пункті 1 статті VII (заборона, міри карного законодавства, екстериторіальність застосування до національних громадян), деякі держави-учасники визнали необхідним прийняти законодавство в 15 інших областях (юридична допомога; визначення хімічної зброї; зобов'язання у відношенні оголошення; режим для занесених у списки хімічних речовин (регулювання виробництва/використання за Списком 1; критерії для оголошень по Списках 2 і 3; контроль імпорту/експорту; суміші); ліцензування промисловості; доступ до об'єктів; устаткування для інспекцій; застосування системи привілеїв і імунітетів до інспекторів; конфіденційність; обов'язку; повноваження Національного органа; повноваження Національного органа по проведенню рішень у життя; зразки; природоохоронні міри; переважна сила Конвенції).

Через роки, які пройшли, після вступу в силу КХЗ 43% держав-учасників виконали свої зобов'язання по інформуванню ОЗХР про законодавчі й адміністративні міри, прийнятих для здійснення Конвенції. На своїй п'ятій сесії (травень 2000 р.) Конференція держав-учасників звернулася з закликом до тих державам-учасникам, що спромоглися зробити це, надати допомогу іншим державам-учасникам у їхніх зусиллях по виконанню своїх зобов'язань відповідно до статті VII. У грудні 2001 р. Виконавча рада ОЗХР визначив повне здійснення законодавчих мір, передбачених статтею VII, у якості однієї з п'яти пріоритетних областей, на яких варто зосередити роботу ОЗХЗ в порядку внеску в глобальні зусилля по боротьбі проти тероризму [1,2,4].

Надзвичайно важливим документом з хімічної безпеки є Програма по хімічній безпеці: порівняльний аналіз, яка розроблена Міжнародними організаціями: (МОП, ОЕСР і ЮНЕП / ФАО) [1].

Ця програма включає дві основні області, а саме безпеки і гігієни праці, у тому числі поширення професійної безпеки і здоров'я інформації, а також умови праці і соціального забезпечення. Програма також несе відповідальність за діяльність, зв'язану з ліквідацією дитячої праці і навколишнього середовища.

Оскільки хімічні речовини складають 80 відсотків професійної безпеки для здоров'я, хімічна безпека була визначена державами-членами, у якості однієї з основних проблем нинішнього десятиліття, і була надана пріоритетна увага в основній програмі МОП для умов праці й охороні навколишнього середовища.

Прийняття Конвенції про хімічні речовини (№ 170) і до неї Рекомендацій (№ 177) на Міжнародній конференції праці (МКП) у 1990 році, поряд із вступу Конвенції в силу в 1992 році, заклав основу для майбутньої діяльності і

повторного підтвердження мандата МОП у цій області. Положення цієї Конвенції хімічних речовин були переведені в практичні рекомендації у формі кодексу практики і навчальний посібник по безпеці при використанні хімічних речовин на робочому місці [1,5].

Керівництво також розробило підходи і методи, з надання допомоги в проведенні навчальних семінарів і симпозіумів в Африці, Центральній і Східній Європі, Латинській Америці й Азії, включаючи Близький Схід. Проєктам технічного співробітництва сприяло створення і зміцнення національного потенціалу в області хімічної безпеки в більш ніж 40 африканських і азійських країнах.

Після роботи в області хімічної безпеки, роботи, розроблені в області попередження великих промислових аварій стало прийняття КМП до Конвенції про запобігання великих промислових аварій (№ 174) і супровідної до неї Рекомендації (№ 181) у 1993 році [1,2].

Ряд навчальних семінарів були проведені в Європі й Азії, включаючи Близький Схід. МОП було доручено проводити технічні консультативні послуги після великих промислових аварій, у Сенегалу і Таїланду. Дані заходи стали Кодексом практики по попередженню великих промислових аварій і Посібником з контролю основ небезпеки.

У рамках активної політики партнерства, реалізація програми з хімічної безпеки здійснюється в рамках наступних підпрограм:

- сприяння МОП стандартів і інструментів, зв'язаних з хімічною безпекою;
- заходи для розвитку хімічної безпеки;
- співробітництво з ООН і іншими агентствами.

Оскільки цей документ спрямований на сприяння Організації Об'єднаних Націй засновникам координаційного механізму, він зосереджує свою увагу на співробітництві ООН з іншими агентствами.

З урахуванням тристоронньої структури, МОП займає важливу позицію на міжнародному рівні. Вона продовжує відігравати ведучу роль, між ООН і іншими установами в рамках загальної програми по хімічній безпеці, що зберігає високу якість і компетентність досвіду в цій області. Така роль була знову підтверджена в рамках Конференції Організації Об'єднаних Націй по навколишньому середовищу і розвитку (ЮНСЕД). З метою збереження такого статусу, МОП координує свою роботу з роботою інших людей у рамках системи Організації Об'єднаних Націй.

Міжнародна програма по хімічній безпеці (МПХБ) є спільною програмою, що була створена ВОЗ, МОП і ЮНЕП, у 1980 році. Основні цілі цієї програми є розробка наукової основи для оцінки ризику для здоров'я людини і навколишнього середовища від впливу хімічних речовин шляхом міжнародного співробітництва експертів як передумови для створення

сприятливих умов хімічної безпеки, надання технічної допомоги для підсилення національних можливостей безпечної роботи з хімічними речовинами [1,2,3,5,6].

Співробітництво з Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) проводиться в рамках програми по хімічній безпеці і санітарного стану навколишнього середовища.

Повсякденним елементом діяльності ВООЗ по попередженню спалахів і прийняттю відповідних заходів є епідеміологічний надгляд за хворобами хімічної етіології. Ця система добре працює в частині виявлення спалахів хвороб, обумовлених хімічними агентами, що найчастіше виявляються в групі хворих з незвичайними симптомами, і організації - при наявності прохання й у співробітництві з відповідними департаментами ВООЗ - швидкого розслідування, перевірки і вживання необхідних заходів.

ВООЗ у рамках Міжнародної програми по хімічній безпеці разом із МОП, ЮНЕП і проводить додаткову діяльність по зміцненню системи відповідних між органів охорони здоров'я в зв'язку з подіями, обумовленими хімічними агентами. З метою раннього виявлення, перевірки, оцінки і прийняття швидких відповідних заходів у зв'язку зі спалахами хвороб хімічної етіології створена глобальна система попередження і ліквідації наслідків хімічних аварій. Для зміцнення глобальної мережі центрів отрутохімікатів і, тим самим, полегшення роботи з вживання екстрених заходів у випадку інцидентів, зв'язаних ВООЗ з хімічними речовинами, були організовані регіональні наради.

Керівні принципи і навчальні матеріали по зміцненню готовності до хімічних аварій і надзвичайних обставин розробляються в співробітництві із ОЕСР, Міжорганізаційною програмою по безпечному поводженню з хімічними речовинами і відповідними організаціями в системі Організації Об'єднаних Націй [1,2,3].

Міжнародна організація праці (МОП) була створена в 1919 році за конституційним принципом, що сприяє соціальної справедливості і сильним мандатом по захисту прав працюючих чоловіків і жінок від виробничого травматизму і професійних захворювань. Будучи спеціалізованою установою Організації Об'єднаних Націй, МОП володіє унікальною тристоронньою (уряд, роботодавці, працівники) структурою. Вона бере участь у розробці міжнародної соціально-трудової політики, створення міжнародних трудових норм (конвенцій), міжнародного технічного співробітництва і підготовки кадрів, проведення, наукових досліджень і поширення інформації.

Розробка міжнародних норм у формі конвенцій і відповідних рекомендацій є однією з основних функцій МОП, що, прийнята Міжнародною конференцією праці.

Як правило, існує ієрархія чотирьох типів документів, що видаються в МОП, у порядку зростання важливості: керівництва; кодексів практики; рекомендації конвенції.

Конвенції, що порівнянні з багатобічними міжнародними договорами, вони відкриті для ратифікації державами-членами і, після їхньої ратифікації, приймають обов'язковий характер зобов'язань. А уряд, що ратифікував Конвенцію, буде застосовувати її положення за допомогою законодавства чи інших відповідних засобів, і регулярно представляти доповіді про застосування Конвенції. Конвенції, що ще не ратифікували мають такий же статус, як рекомендації.

Рекомендації пропонують керівні принципи для дій держав-членів. Держави-члени мають визначені процедурні зобов'язання стосовно рекомендацій, тобто представити тексти своїх законодавчих органів, повідомити про них в результаті дій і докласти іноді на прохання Адміністративної ради про міри, що прийняті чи плануються.

Що стосується діяльності по хімічній безпеці, поліпшення умов праці й охорони навколишнього середовища і добробуту працівників є загальна мета основної програми МОП, яка направлена на зміцнення потенціалу країн у цій області. Ця робота містить у собі розробку керівних принципів і міжнародних угод, а також надання технічної допомоги і навчальних програм у рамках робочих нарад.

МОП розробляє міжнародні Програми за умовами праці і навколишнього середовища, трудові стандарти і рекомендації, робить технічні консультативні послуги і поширює інформацію в рамках Міжнародної професійної безпеки і здоров'я через Інформаційний центр (СНД). МОП також заснувала системи оповіщення, що швидко поширює науково-технічну в інформацію про виявлені чи передбачувальні виробничі ризики [1,2,5,7].

Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) є міждержавною організацією в яку входять промислово розвинуті країни Північної Америки, Європи і Тихоокеанського регіону. Створена для порівняння, координації і, при необхідності, погоджування національної політики, обговорення питань, що представляють взаємний інтерес, в області збору й аналізу проблем з міжнародними аспектами. Європейська Комісія бере участь у роботі цієї організації.

Рада, що має повноваження по прийняттю рішень, є вищим органом ОЕСР. У її склад входять по одному представнику від кожної країни-члена (а також представник Європейської комісії). Рада регулярно збирається на рівні послів в ОЕСР здійснює загальне керівництво організацією.

Велику частину роботи Організації здійснює більш ніж 200 спеціалізованих комітетів і допоміжні групи, що складаються з представників,

призначених урядами країн-членів, зі спостерігачами від інших міжнародних організацій і країн, що мають особливий статус. ОЕСР співробітничає з промисловими групами і профспілками. Робота Комітетів і допоміжних органів здійснюється Секретаріатом, який очолюється Генеральним секретарем.

Широке розповсюдження хімічного зараження і його тяжкі наслідки при хімічних аваріях спонукало ОЕСР у 1971 року створити хімічну групу для забезпечення безпеки при проведенні робіт з хімічними речовинами. Ця робота була розширена в 1978 році зі створенням спеціальної програми по контролю за хімічними речовинами, а Комітет з питань керівництва для контролю за цією програмою. Велика частина технічної роботи, і політичне керівництво здійснюється допоміжними органами на розгляд Спільної наради.

У рамках секретаріату ОЕСР, роботи, зв'язані з хімічною безпекою організовані по охороні навколишнього середовища і безпеки, які керуються Відділом по охороні навколишнього середовища.

Принципи хімічної Програми ОЕСР направленні на:

- надання допомоги країнам-членам у їхніх зусиллях по захисту здоров'я людини і навколишнього середовища за рахунок підвищення хімічної безпеки. (У цьому зв'язку слід зазначити, що, по більшій частині, не робиться розходження між працівниками і широкою громадськістю);

- зробити політику хімічного контролю більш прозорою й ефективною;

- запобігання непотрібних перекосів у торгівлі хімічними речовинами і хімічними продуктами.

В області хімічної безпеки, у тому числі хімічних аварій, ОЕСР тісно співробітничає з іншими міжнародними організаціями, включаючи ЮНЕП, МПТХБ, ВОЗ, МОП і інші [1,2,5].

Організація Об'єднаних Націй по навколишньому середовищу (ЮНЕП) заснувала Міжнародний реєстр потенційно токсичних хімічних речовин (МРПТХР) для збору і поширення інформації про хімічні речовини. МРПТХР забезпечує керівництво, інформацію й інструменти для екологічно раціонального регулювання хімічних речовин, і тим самим сприяє підвищенню потенціалу країн в області оцінки і регулювання ризиків, зв'язаних з хімічними речовинами і прийняття заходів щодо скорочення ризиків. У зв'язку з цим МРПТХР збирає, зберігає і поширює інформацію про хімічні речовини і законодавство в області оцінки і контролю хімічних небезпек. Комп'ютеризований центральний файл було складено приблизно по 1000 пріоритетних хімічних речовинах. Ця база даних містить файли про небезпечні властивості хімічних речовин і розливи, лікування отруень і обробки і видалення відходів хімічних речовин. МРПТХР також дає відповіді на запити про хімічні речовини.

МРПТХР побудував глобальні мережі обміну інформацією між національними і міжнародними організаціями. Національний МРПТХР включає кореспондентів з 125 країн. МРПТХР також сприяє розробці і застосуванню методів і інструментів для здійснення ефективних національних систем регулювання хімічних речовин [1,2,3,8].

Загальний мандат Продовольчої і сільськогосподарської організації (ФАО) полягає в тому, щоб сприяти загальному добробуту в дії, спрямовані на підвищення рівня харчування і рівня життя населення, щоб забезпечити підвищення ефективності виробництва і розподіли всіх продовольчих і сільськогосподарських продуктів, для поліпшення умов життя сільського населення і звільнити людство від голоду. Організація збирає, аналізує, інтерпретує і поширює інформацію, заохочує і, при необхідності, рекомендує міри у відношенні відповідних наукових, технологічних, соціальних і економічних досліджень, а також поліпшенню утворення й адміністрації.

В області хімічної безпеки, робота проводиться у відношенні якості харчових добавок і рівні залишків пестицидів.

Зазначений вище правовий режим, з урахуванням його внеску щодо попередження застосування біологічних чи хімічних агентів у ворожих цілях, так і в зм'якшенні його наслідків, якщо таке застосування все-таки буде зроблено, цілком відповідає заходам з підготовки захисту [1,2].

Висновки

1. Хімічна безпека охоплює дві основні галузі застосування хімічних токсичних речовин: військово (бойові отруйні речовини) та об'єкти господарювання.

2. Міжнародні організації і їхні програми започатковують стратегічну політику в області хімічної безпеки, які обов'язкова для виконання країнами-учасниками.

3. Прийняті рішення та програми міжнародних організацій являються основою для розробки національних програм в області хімічної безпеки.

Література

1. Програма по хімічній безпеці: порівняльний аналіз. МОТ, ОЕСР і ЮНЕП / ФАО. – Женева, 1997 (<http://www.ilo.org/public/english/protection/safework/papers/unorgact/fwd.htm>).

2. Здравоохранение и химические аварии : Руководство для разработчиков национальной и региональной политики в области здравоохранения и охраны окружающей среды. – МИЦКХА, Сотрудничающий центр ВОЗ, 1999. – С. 113.

3. Про схвалення Концепції підвищення рівня хімічної безпеки : Розпорядження від 17 грудня 2008 р. № 1571. – Київ : Кабінет Міністрів України, 2008.

4. Robinson J. P. Public health response to biological and chemical weapons : WHO guidance / Robinson J. P. – Geneva : World Health Organization, 2004. – 340 p.

5. Конвенція про безпеку при використанні хімічних речовин на виробництві. – Женева, 1990. – 34 с.

6. Безпека регіонів України і стратегія її гарантування : наук. вид. у 2-х т. / [Данилишин Б. М., Степаненко А. В., Ральчук О. М. та ін.]. – К. : Наукова думка, 2008.

Т. 1 : Природно-техногенна (екологічна) безпека. – 2008. – 389 с.

7. Данилишин Б. М. Наукові основи прогнозування природно-техногенної (екологічної) безпеки : монографія / Б. М. Данилишин, В. В. Ковтун, А. В. Степаненко. – К. : Лекс Дім, 2004. – 552 с.

8. Богданов О. Високотехнологічний тероризм нової епохи / О. Богданов // Проблеми безпеки особистості, суспільства, держави. – 2005. – № 4. – С. 34-37.